

Lukács, a szellem Sorosa: Külföldön divatban van, idehaza elbontják a szobrát

2017. február 22. 07:16 - szerző: Buják Attila

<https://168ora.hu/itthon/lukacs-a-szellem-sorosakulfoldon-divatban-van-idehaza-elbontjak-a-szobrat-10654>

Hamarosan elbontják Lukács György szobrát a Fővárosi Közgyűlés határozatának értelmében: a Szent István parki Varga-szobor helyére jobbikos indítványra Szent István királyunk kerül. Nagyobb baj, hogy az MTA kezdeményezésére a Lukács Archívumot is felszámolják. Lukács híres könyvtárát a filozófiai intézet könyvtárába viszik. Az 1989 óta működő (még az elődpárt által alapított) Lukács György Alapítvány névhasználati jogát már korábban támadták. A sajtóban is heves kampány indult, központjában a jobboldali médiában rögzült folklorisztikus kép, „a tizedelő Lukács” torz alakja áll. Ki volt Lukács György? Jelent-e valamit e név a szép új világban?

„A velünk élő kommunizmus újabb darabját takarította el a Jobbik” – hetvenkedik közleményében a fővárosban csak marginális szerepet játszó párt. A diadaltört nem az ellenség – Lukács és a kommunizmus szelleme – felett ülték, az üzenet a Fidesznek szól. A küzdelem két szervezet, a Jobbik és a Fidelitas fiatal farkasai között dúlt. Ám a hatékony eszközök (pénzügyi források, igazgatási jogkörök) az MTA elnökének kezében vannak. Az archívum felszámolását még Pálinkás József indította, ám míg ő pontosan tudja, ki volt Lukács György, utódjának, Lovász László matematikusnak az egész ügy – Heller Ágnes szerint – már púp a hátán. A jobboldali sajtó vegzálása (és a különböző csatornákon máig fennálló „pálinkási presszió”) elől azonban a jelenlegi elnök sem térhet ki.

Az akció a „filozófusperrel” párhuzamosan futott. Mivel Lukács hosszú ideig és intenzíven élt, rengeteg tanítványa volt. Márkus György, Heller Ágnes, Fehér Ferenc, Vajda Mihály, tágabb körben Almási Miklós, Herman István, és az „óvodások”, Kis János, Bence György, Ludassy Mária, Radnóti Sándor; valamennyien a Lukács-iskola tanítványának számítottak.

Az ezt követő sérelmi pont a Hóman-rehabilitáció és a bedöglött szoborállítási kísérlet volt. A pénzt még L. Simon László akkori államtitkár rezerválta, de a kormánynak kellett kínosan visszakoznia. Ha Hóman Bálint nevét nem viselheti alapítvány, ha szobra nem ékesítheti Fehérvár városát, mi joga parádézik a „vén bolsevik” Pesten a Szent István parkban? Tűrhetetlen című cikksorozatában Bayer

Zsolt (még a lovagkor előtti Bayer) az archívum felszámolását előkészítő argumentumként melegítette fel a poroszlói tizedelést, a „tömeggyilkos Lukács” ügyét.

A furcsa csak az, hogy a történetet maga Lukács többször említi. Illyés Gyula írja a közös vacsoráról, amelyen Lukács spicces állapotban a rá jellemző szikár tárgyilagossággal (mohón vizslatva a többiek döbrent arcát) a történetet előadta. Az alkalom szokásosnak számított. Heller Ágnes meséli: a hatvanas években rendszeresen együtt szilveszterezett Illyés, Déry Tibor, Németh László és Szabolcsi Bence.

– Ők voltak a magyar elit – mondja Heller Ágnes. – Vagy kinevezték magukat annak. És ha már egymás között voltak, be is rúgtak.

És mivel tollforgatók ültek együtt, le is jegyezték a különös történetet. A legtávolságtartóbb óvatossággal Illyés ír róla, mintha sejtette volna: nem biztos, hogy ez meg is történt.

A történetnek nyomatékot ad, hogy Lukács máskor is beszámolt róla. Előbb párttörténeti háttéranyagaként készült egy feljegyzés. „Mikor átjutottak Tiszafüredre, tanácskozott Sárói Szabó (dandárparancsnokkal), hogy kell valamit tenni, különben a két, addig harckész zászlóalj sem lesz megbízható. Ezután állapotok meg Sárói Szabóval (...) a zászlóalj megtizedelésében.” Utóbb jóval önérzetesebben az életútinterjúban említi. „Tiszafüred védelme rosszul sikerült, mert a pesti vöröskatonák puskaövés nélkül elszaladtak (...) és Tiszafüred elesett. Akkor én nagyon energikus módon állítottam helyre a rendet: amikor átmentünk Poroszlóba, összehívtam egy rendkívüli hadbírószobát, és a megfutamodott zászlóalj nyolc emberét a főtéren föbe lövtem.”

Nincs vita, nincs Sárói Szabó, már az egyes szám első személy dominál. A vallomás bírósági ügyben sokszor perdöntőnek számít. **Az emlékezet persze meg tud bicsaklani.** A memória nem olyan rekesz, ahonnan előhívjuk a szükséges modult, majd változatlanul visszatesszük. Inkább „mentés másként” eljárással, módosítva elhelyezzük, míg évtizedes koptatás után teljesen át is alakulhat. Persze egy hisztérikus és zavaros időkből végrehajtott tizedelést nem lehet elfelejteni. Különösen áll ez a teljesen új élethelyzetbe kerülő Lukácsra, aki önmaga számára is váratlanul az Andrássy úti könyvtárszobából került a Tisza-partra, politikai biztosi szerepbe. Illyés szerint Lukács úgy festett a fronton – antantszíjával, térdnadrágjában, bádoggulacsával, stopperórával –, „**mint a kiránduló német**”.

– Az a gyanúm, Lukács háryjánoskodott, amikor szövegét újra és újra előadta – állítja Böcskei Balázs, a napokban publikált, Lukács munkásságát elemző tanulmánykötet szerkesztője. (A forradalom végtelensége – L’Harmattan Kiadó, 2016.) A kötet szerzői azt elemzik, Lukács miként vélekedett Rákosi rendszeréről, Nagy Imréről, ’56-ról, a reformokról, az azt követő korszakokról.

Böcskei és Tamás Gáspár Miklós háryjánosvádja (mindketten ezt a szót használják) erősen magalapozott. Lengyel András a Forrás című folyóiratban közölt ragyogó tanulmányban próbálja a százéves történetet rekonstruálni. A hadi helyzet alapos megismerése, a bírósági peranyag, a korabeli sajtóközlemények, a vörösteror bűneit taglaló, statisztikát is közlő Váry Albert-féle ős-Fehér Könyv, a halotti anyakönyvi kivonatok elemzése nyomán **Lengyel érdekes következtetésre jut. „A lehetséges cselekvés (...) szerkezete és dinamikája feloldhatatlanul ellentmondásos.”** A történet nagy valószínűséggel meg sem történt vagy nem úgy történt. (Például nincsenek halottak.) A nagy futás utáni kavalkádban egy pillanatra felbukkan Lukács is, pár szót vált Sárói Szabó Tibor hadosztályparancsnokkal (más források szerint dandárparancsnokkal), felbukkan egy papírfecni, amelyre valaki felírt nyolc kiválasztott nevet. **A papírt a parancsnok összegyűri, eldobja, és távozik.** A nyolcakat, akik közben hat főre olvadtak, elvezetik. Egy közülük kegyelmet kap (miért?), egy várakozás közben meglép. Magát a kivégzést egyetlen tanú sem látta, a halotti anyakönyvi kivonatok hiányoznak, sírhely sincs. A később fellelt áldozatnevek (Tóth Lajos, Varga Károly) sok információt nem hordoznak. Az áldozatok közül két név azonosítható. Az egyik a ceglédi gimnázium falán, egy emléktáblán szerepel „világháborús mártírok között”. Az ügy miatt a balhét (nyolc év fegyház) egy volt századparancsnok, a Saskői/Saskövy nevű autószerelő viszi el. Saskőit elfogni sem kellett, furcsa módon júniustól augusztusig a forradalmi katonai törvényszék rendelkezése értelmében „vörös” fogságban volt. Őt az új-régi rendszer „megörököli”. Az egyetlen terhelő körülmény (Lukács asztali önbevallásán kívül) Sárói parancsnok és Lukács rövid beszélgetése, amit többen is láttak. Tegyük hozzá, a tizedelés a propagandával ellentétben nem a „Vörös Rém” találmánya. A világháborúban százsámra állították kivégzőosztag elé a harctéri sokkot kapó katonákat.

Gyanítjuk, a Lukács ellen száz év után feltámadó morális felháborodást nem a poroszlói eset szülte. **Valami más miatt neheztelnek Lukácsra.**

Sokak szerint Lukács világa végleg eltűnt. Kit érdekel ma a „demokratikus szocializmus”, a polgári rend hanyatlása?

– Ez tévedés. Lukács nagyon is él – állítja Tamás Gáspár Miklós. – A jobboldal, ha utána nyújtogatja csápjait, tudatlanul is jó helyen tapogatózik.

A Lukács-kultusz virágzóbb, mint valaha. Nemrég jelent meg a Történelem és osztálytudat román fordítása. Fordítják Perzsiában is. Az egyetlen országot, ahol manapság nem adnak ki Lukácsot, Magyarországnak hívják. Nagy a kultusza német nyelvterületen (legsúlyosabb műveit németül írta), a baloldali latin világban, újabban Dél-Amerikában. A Történelem és osztálytudatot kétévente adják ki angolul. Bartókon kívül két igazán ismert magyar szellemóriás hódít a nagyvilágban: Lukács György és Polányi Károly. Polányit nálunk alig ismerik, Lukács szobrát most bontják.

Heller Ágnes népszerűségi toplistája eltér: a két sztár nála Lukács György és Puskás Öcsi. Heller Marx Károllyal példálózik, akit a németek – ha nem helyeznek is goethei, bachi, lutheri magaslatokra – nemzeti értéként gondolnak és számon tartanak. Böcskei szerint senkinek eszébe nem jutna Heideggert a német belvilágból kitagadni, bár most jelennek meg antiszemita kirohanásokkal terhelt, a mai Németország számára igen kínos naplói. Magyarországon a helyzet fordított. A jobboldal antiszemitizmusa mindig is megtalálta Lukácsot. Magát az életművet a farkasfalka nem nagyon ismeri. Agárdi Péter, a Lukács alapítvány kuratóriumának elnöke epésen jegyzi meg:

– Mit tudnak Magyarországon Soros Györgyről? Jószerivel semmit. Lukács, az életmű gazdagságát tekintve a szellem Sorosa.

– Ahol nincs erős baloldali szubkultúra, nincs Lukács-kutatás sem – állítja Böcskei Balázs, és a megjegyzése elgondolkodtató. A jobboldali hajsza beindulásakor néhány akadémiai értelmiségit leszámítva alig akadt ember vagy szervezet, aki az archívumot és Lukácsot tisztességesen védte volna. TGM szerint helyreállt a hajdani, konzervatív állapot. **A filozófia kulturálisan idegen, nem gyökerezik a magyar altalajban.**

– Európában ez kuriózumnak számít. Nem ismerem a történelemben ennyire filozófiátlan civilizációt. Talán az ókori Egyiptom hasonlít ránk. De csak ebben – mondja.

Lukács az 1916-ban megjelent műve, A regény elmélete óta világhírű. Népszerűségének zenitjét '68-ban, a baloldal tavaszán érte el. De Lukács mindig félreértett ember volt nálunk, ami pályája kezdetén nem zavarta. Jól érezte magát

Heidelbergben, Max Weberék, Georg Simmelék szellemi környezetében. A felületes nacionalizmus sugallata szerint Lukácsot a magyar irodalom hidegen hagyta. Ehhez képest Ady első felfedezője volt, legnagyobb költőélménye Ady volt, de felfigyelt Móriczra is. Lukácsot Lenin cikkben is megbírált, utána eretneknek számított. Lukács 1885-ben született, azóta Magyarországon idegennek számít. Hiába választhatta otthonának Magyarországot az emigráció után a német meghívás helyett. Hiába vonult belső emigrációba Rákosiék alatt, hiába vitték Nagy Imre után Snagovba, hiába vett részt a forradalomban, mindez nem számít. Két rosszul sikerült mondatát szokták felemlíteni. „Ha rossz, ha nem rossz, az én pártom akkor is”, mondta, és „visszazárta magát” börtönébe, a kádári állampártba, habár Nagy Imrét sosem tagadta meg. A másik az ismert interjúrészlet. Még Rényi Péter készítette. „A legrosszabb szocializmus is jobb, mint a legjobb kapitalizmus”, mondta a Lubjanka egykori foglya, aki a kihallgatási jegyzőkönyv tanúsága szerint kioktatta marxizmusból a vallatótiszteket. Úgy, hogy csaknem örületbe kergette: mit akar itt ez az okoskodó zsidó?

Lukács nem volt élete minden percében szerethető ember. Rideg szarkazmusa, távolságtartása, harcosabb írásaiból **kisütő inkvizítori fanatizmusa** környezetét is megosztotta. Tulajdonképpen mindig egyetlen korú volt. Öreg, már fiatalon is. „Az öreg”, mondták rá elvtársai a '19-es pártban. De így ábrázolnak egy Lukács-gyanús figurát Sinkó Ervin kulcsregényében, az Optimistákban is. Akkor volt harmincnégy. Lukács valóban megöregedett, de a művek nem akarnak megkopni.

– Ha az országnak nem kell Lukács György, azt mondom, pakolják fel, vigyék az archívumot külföldre – mondja Tamás Gáspár Miklós. – Németország, mint életében, biztos szívesen befogadja. Itt elengedik, ott várni fogják.
Mert a szellem határtalan.